

Гносеологічна програма тоталітарної свідомості реалізується через міф як логос: у цьому разі тоталітарна людина споріднюється з людиною первісною. М.Еліаде зазначає: "Ця людина [первісна. - В.Х.] знаходить у міфах модель для наслідування у своїх діях. Міфи запевняють, що все, що вона робить, уже було колись, на Початку Часів [...]. Міфи, таким чином, складають суму знань, якими користуються люди" [11, 128]. Тоталітарна людина включена у світ міфу - чітко координованої й наперед визначеної данності, яка пропонується як модель для наслідування. В ініціації долучення до здійснення міфу через ритуальні дії людина утверджується онтологічно, констатує оприявленість "живого" міфу тоталітаризму.

Отже, радянська ідеологія, відзначаючись релігієподібним модусом христологічного характеру, реалізується через розгортання "живого" міфу й прогнозує кодифікацію радянської тоталітарної системи як міфократії.

Джерела та література:

1. Bercken William van den Ideology and Atheism in the Soviet Union. - Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1989.
2. Linz J. The religious use of politics and/or the political use of religion. Ersatz ideology versus ersatz religion // Totalitarianism and Political Religions. Volume 1. Conception for the comparison of dictatorships. Edited by Hans Maier. Translated by Jodi Bruhn. London and New York. Routledge, 2004. - P. 107-125.
3. Бердяев Н. Новое средневековье. Демократия, социализм и теократия // Alma mater. Вестник высшей школы. - 1991. - № 5. - С.100-110.
4. Лекторский В. Христианские ценности, либерализм, тоталитаризм, постмодернизм // Вопросы философии. - 2001 - № 4. - С.3-9.
5. Rohrwasser M. Religious and ecclesiastical structures in Communism and National Socialism, and the role of the write // Totalitarianism and Political Religions. Volume 1. Conception for the comparison of dictatorships. Edited by Hans Maier. Translated by Jodi Bruhn. London and New York. Routledge, 2004. - P. 334-350.
6. Цимбаев Н. Русская Православная Церковь в годы испытаний (1900-1941) // Вопросы философии. - 2001 - № 5. - С.33-40.
7. Игнатов А. Отрицание и имитация: две стороны коммунистического отношения к религии // Вопросы философии. - 2001 - № 4. - С.25-30.
8. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма. - М.: Наука, 1990.-221 с.
9. Kula M. Religiopodobny komunizm. - Krakow: Nomos, 2005. - 180 s.
10. On Marxism, Christianity and totalitarianism. An interview with Leszek Kolakovsky // Totalitarianism and Political Religions. Volume 1. Conception for the comparison of dictatorships. Edited by Hans Maier. Translated by Jodi Bruhn. London and New York. Routledge, 2004. - P. 360-368.
11. Элиаде М. Аспекты мифа. - М.: Academia, 1995.
12. Бердяев Н. Новое средневековье (размышления о судьбе России и Европы) // Alma mater. Вестник высшей школы. - 1991. - № 3. - С.94-108.
13. Шахназаров О. Советское общество 1917-1953 гг.: аномалия или закономерность? // Вопросы философии. - 2004. - № 10. - С.33-45.
14. Кантор В. Проблема Антихриста как проблема тоталитарного слома европеизма // Вопросы философии. - 2001. - № 4. - С.16-24.

Ольга Дудар

ДО ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

У ХІХ столітті в усіх сферах суспільного життя в Європі спостерігався розквіт нових ідей. Національна і просвітницька ідеологія стала рушійною силою історії завдяки розширенню можливостей освічених людей і оновленню їх світогляду (осягнення світу лише через „волю Божу” втрачало своє виключне значення). У результаті науково-технічного прогресу і збільшення потреби у висококваліфікованих працівниках виникає нова соціальна група – інтелігенція.

Саме інтелектуали відігравали провідну роль у націотворчих і просвітницьких процесах, у демократичних рухах і популяризації передових політичних ідей.

Територія України у цей період знаходилася під владою двох велетенських імперій – Російської та Австро-Угорської, уряди яких були одними із найконсервативніших у Європі. Відсутність власної держави, постійний тиск з боку влади негативно впливали і на економічний, і на політичний розвиток українських земель. Це стало підставою для певних негативних висновків: Г.Сетон-Вотсон відніс Україну до нових націй, які почали розвиватися значно пізніше і повільніше, ніж провідні європейські держави [1, с. 518]. М.Грох визначив належність українців до малих націй, оскільки вважав наявність держави основним фактором консолідуючих процесів. Чи відповідають дані тези реаліям історичного розвитку України першої половини XIX століття?

Питання національного розвитку Європи взагалі і окремих європейських держав зокрема викликає безліч дискусій. Немає ні єдиного визначення терміну „нація”, ні її ознак, ні хоча б часу появи чи формування. Кожен дослідник наводить власні аргументи і критикує тези опонентів, і дана ситуація є закономірною, оскільки прослідкувати націотворчі процеси дуже важко через відсутність соціологічних досліджень до XIX століття. Навіть визнані більшістю риси – мова, територіальна спільність і відчуття єдності – аналізувати надзвичайно важко.

Хоча люди досить давно відчували етнічну спільність чи окремішність через мову, традиції і любов до рідного краю, проте чітких критеріїв групової тотожності не було вироблено. Перевага надавалася правовим і соціально-економічним відмінностям у межах одного народу, які утворилися внаслідок впливу феодальної системи. Однакові соціальні групи різних держав (наприклад, купці) були ближчі одне одному, ніж селяни і феодала в середині етнічної спільноти. Після Французької революції Європа переходить до нового суспільного порядку, коли роль народних мас зростає, а їх мова, культура і звичаї завойовують визнання серед освічених груп.

З іншого боку, рушійною силою національного розвитку можна вважати капіталізм. Б.Андерсон зазначає, що саме завдяки прибутковості книгодрукування стало бізнесом [2, с. 112]. Якщо до 1500 року було видано близько 20 000 000 томів, то до 1600 – 200 000 000. Книготорговці мали освоювати нові ринки збуту, тому мова освічених і обмежених кіл – латинь – виходила з ужитку. Реформація у свою чергу ввела богослужіння національними мовами, сприяла уніфікації діалектів і створенню літературних норм, „це надало мовам стабільності і вибудувало центральний для націоналізму образ їх стародавності” [3, с. 113]. Таким чином, було створено передумови для нової уявної спільноти, обмеженої походженням.

Поступове піднесення колись плебейських мов стало приводом для їх вивчення. Кінець XVIII – початок XIX століття став етапом буму вивчення народних мов і культури та створення лексикографій, граматик, словників, літературних збірок. Науковці розширили свій вплив на суспільство через доступне масам друковане слово. Якщо раніше на українських землях пропагувалися церковнослов'янська, польська чи російська, а українську називали мовою гречкосіїв, то після появи у 1798 році „Енеїди” І.Котляревського популярність її зросла і серед еліти. Творчість Т.Г.Шевченка закінчила „формування визнаної літературної мови”, вживання якої стало вирішальною стадією творення української національної свідомості.

Захоплення фольклором характерне не лише для України. Йоган Гердер надав народним мовам пріоритетності на протигагу штучним, часто іноземним говіркам, що панували при монарших дворах і салонах. Його погляди підхопила Східна Європа, народи якої страждали від гніту монолітних імперій. Сусідня до нас Росія також повинна була вирішувати проблеми у мовному середовищі, оскільки еліта, яка була носієм державності, вживала іноземні (німецьку, англійську чи французьку). Вивчення фольклору активізувалося після війни 1812-1814 років,

але проводилося дещо в іншому ключі. Українці ж мали доводити сам факт існування власної мови.

На думку англійського вченого Г'ю Сетон-Вотсона, українська нація належить до т.з. нових, активний етап формування яких припадає на період після Великої французької революції 1789 року. Тому на наших землях проходили паралельно два етапи: „становлення національної свідомості та виникнення національних рухів. Обидва процеси є наслідком діяльності невеликих освічених політичних еліт” [4, с. 515]. Лідери політичного руху розбудовують державу відповідно до національних інтересів, діячі різних галузей культури підтримують цей курс власною творчістю. В Україні склалася специфічна ситуація, яка, за словами Я.Грицака, дозволяє повному розглянути процес національного становлення [5, с. 515]. Умови були надзвичайно складними, бо частина колишньої козацької старшини прагнула отримати рівні з російськими дворянами права, тому у більшості випадків підтримувала політику уряду. Відповідно, націоконсолідуючу роль мусила взяти на себе саме культурна еліта.

Відсутність власної держави стала основним критерієм оцінки національного розвитку України. Уся Східна Європа через особливості історичного розвитку має суттєві відмінності у процесі формування націй. Відповідно до схеми Г.В.Ф.Гегеля представник української діаспори І.Лисяк-Рудницький виокремлює два типи національних рухів у регіоні [6, с. 9]:

- коли керівництво залишалось за шляхтою, традиційною правлячою верствою. Зберігався легітимізм, і було значно простіше консолідувати суспільство, висунути загальні вимоги. Звичайно, траплялося, що еліти втрачали зв'язок з масами. Проте сильна владна верхівка суспільства надавала національним процесам необхідного політичного забарвлення й історизму. Прикладом такого розвитку М.Грох називає Польщу [7, с. 120].

- за відсутності провідної верстви її треба було створювати заново на основі інших соціальних груп, які мали потенціал до об'єднання народу навколо себе. Це могла бути буржуазія, але у Східній Європі лідерство перебирала інтелігенція. Складна ситуація пояснюється економічним розвитком: політика імперій негативно впливала на участь буржуазії у національних рухах. А інтелігенція швидко підхоплювала вплив новітніх західних ідей і якісно поширювала їх серед решти суспільства.

Нація, що втратила правлячий клас, зводиться до неосвічених народних мас із низькою національною свідомістю і відповідною культурою. Дану тезу розвиває М.Грох. Малі нації спочатку змушені боротися за існування, за економічні права, а лише потім – за національне самовизначення. Данців вчений відносить до великих націй, а українців – до малих [8, с. 74].

Але, на нашу думку, наведені вище тези не враховують складності і варіативності національного розвитку Європи. Формування єдиної італійської нації відбувалося значно пізніше, ніж у сусідній Франції. Німці до 1861 року не мали єдиної держави, але при об'єднанні використовувалися не лише націоналістичні, а й економічні гасла. Таким чином, найактивніші націотворчі процеси, які проходили у ХІХ столітті, мали значні регіональні особливості.

Дослідник етнічних проблем О.Бауер погоджується з уже зазначеною тезою про вплив еліт і виділяє три етапи національної культурної спільності [9, с. 80]:

1. Представлений „германцями епохи родового комунізму” [10, с. 80], коли усі члени спільноти пов'язувалися спільною культурою предків;

2. Нація класового суспільства, пов'язана не кровною і культурною єдністю мас, а спільними інтересами пануючих класів. Якщо еліта не усвідомлює своєї приналежності до нації, перехід до третього етапу затягнеться;

3. Існування автономного національного цілого.

Російська імперська влада, захопивши українські землі, почала інкорпоративні процеси із боротьби з протидією національної еліти. Починаючи з другої половини ХVІІІ ст. освічені українці потрапили під суворий нагляд, їх переманювали до

Москви, переслідували, підкупляли пільгами, залякували. Тисячі представників інтелігенції діставали освіту у російських імперських навчальних закладах, де панував монархічний фанатизм. Національний дух зникав, а окремі діячі вважали себе більше росіянами, ніж етнічні представники російського народу. „Ф.Прокопович, О.Безбородько, В.Кочубей та інші ставали ідеологами, фанатичними борцями за зміцнення самодержавства Росії”, як зазначає Л.Г.Іванова [11, с. 10].

Але європейські події позитивно впливали на ситуацію в Україні. Французька революція зумовила демократизацію національних рухів, „весна народів” 1848 року продемонструвала негативні сторони і консервативний фанатизм імперій. Проте найбільшого значення набула концепція романтизму. На наш погляд, дослідники, особливо зарубіжні, дещо зверхньо ставляться до минулого України і зводять вплив романтизму до надмірного захоплення козацтвом. Проте сам ідейний зачинатель романтизму Й.Гегдер у своєму щоденнику за 1769 писав: „Україна стане новою Грецією. Люди прокинуться, утвориться цивілізована нація... майбутнє слов'ян прекрасне.” [12, с. 4]. Інтерес до народної мови і культури став поштовхом до національного відродження.

У 30-і роки XIX століття починається ґрунтовне дослідження історичних подій, народного епосу, мови, культури і традицій. У 1827 М.О.Максимович видав збірку „Малоросійські пісні”, вступне слово до якої містило заклик ретельніше вивчати усну народну творчість, „бо саме народність повинна була виступати головним критерієм національної літератури і культури” [13, с. 48]. Справу Максимовича підтримали А.О.Метлинський, О.М.Бодяньський, М.А.Маркевич, М.І.Костомаров, І.І.Срезневський. Аналізуючи народні пісні, легенди, перекази, вони шукали „відвічні елементи національного світогляду, які можуть послужити за матеріал для будування нового життя” [14, с. 263]. Мода на українську пісню і побут швидко поширювалася по імперії, захопивши навіть поляків.

Поступово фольклорні дослідження розширюються до всебічних статистичних описів. Їх автори звертали увагу на географічні особливості регіонів, економічний розвиток, вивчали історію виникнення населених пунктів, життя народу, звичаї, традиції – усе те, що цікавило читачів і створювало неповторний образ тієї чи іншої частини українських земель. Цикл публікацій „Статистичний погляд на Чернігівську губернію” містить не лише опис життєвого укладу простих селян, на основі літописів автори підкреслюють доброту, моральність, сумлінне ставлення до праці, яке не знищили „ні напади татар, ні литовське чи польське панування” [15, с. 248].

Серед найважливіших факторів національної єдності М.Вебер і Дж.Стюарт Мілл виділяють саме історичні дослідження. Звичайно, поштовхом для об'єднання могли бути і спільне походження, і проживання на певній території, „але найважливішою зі всього є спільність минулих політичних подій, спільність національної історії і, як наслідок цього, спільність спогадів – спільно пережитих гордоців і принижень, радощів і жалів, пов'язаних з тими ж самими подіями в минулому” [16, с. 78].

Тому не дивно, що поступово поетичний інтерес розширюється до детальних історичних розвідок. Вивчення минулого України визнають навіть прихильники російського імперіалізму, бо незнання історії дає змогу поширювати неправдиві факти [17, с. 233]. Особлива увага приділялася історії Київської Русі як колиски спільної „великоруської” цивілізації. Звичайно, погляд на князівське правління був суто промонархічним, оскільки вважався початковим етапом формування одноосібної влади. В Україні було важко віднайти нові джерела, бо церкви і монастирі, де найчастіше зберігалися списки літописів, книги, документи чи інші писемні пам'ятки, постраждали під час монголо-татарської навали та польського правління. Тому історія козацької доби, наближена у часі, більш доступна через значну джерельну базу, возвеличень у народному епосі, героїчна у пам'яті нащадків, викликала появу великої кількості різноманітних історичних, етнографічних,

літературознавчих праць. Якщо проаналізувати публікації документів у неофіційній частині „Чернігівських губернських відомостей”, то майже 90 % було присвячено козацькій добі [18]. Хоча різноманітні універсали, грамоти друкувалися практично без коментарів, вони демонстрували походження українського дворянства, висвітлювали колишні економічні привілеї старшини, особливості державного управління та адміністративного поділу.

Інтерес до козацтва має кілька витоків:

- суто прагматичне прагнення довести права на дворянство спонукало нащадків колишньої старшини доводити легітимність своїх претензій. Після ревізії фамільних архівів було віднайдено чимало цікавого [19, с. 215];
- захоплення подіями Середньовіччя характерне для романтизму, який орієнтується на лицарські ідеали. Традиції і діяльність запорожців ідеально підходили для формування романтичного літературного та історичного епосу;
- якщо націоконсолідуєча ідея відсутня, тоді еліта має її створити.

Автори національної міфології часом поступаються достовірністю інформації заради її привабливості для народу. Але відтворення подій героїчного минулого, дослідження діяльності видатних історичних осіб не просто підвищували інтерес до історії – у суспільстві поширювалися уявлення про спільне походження, багату на визначні події історію, люди по-іншому сприймали проблеми сучасності. Проте опубліковані матеріали залишалися малодоступними для найчисельнішої верстви населення – українських селян. І хоча інтелігенція намагалася поширювати доступні книжечки-„метелики” національного змісту, влада ретельно контролювала, аби незалежницькі погляди не потрапляли у друковану продукцію.

Загалом протягом 40-х рр. XIX – поч. XX ст. склалася досить парадоксальна ситуація. З одного боку, імперський уряд завдавав нищівних ударів по українському національному руху. Насамперед це репресії щодо учасників Кирило-Мефодіївського товариства, Валуєвський та Емський укази, перешкоджання навіть культурницькій діяльності громад. Здавалося, якщо процес українського націотворення був не настільки активним, як у Західній Європі, не мав чітких політичних програм і підтримки широких верств населення, то чому навіть за звинуваченням у „малоросійських тенденціях” активістів просвітницьких організацій (наприклад, одного з діячів Чернігівської громади етнографа С.Носа) могли вислати на північ Російської імперії і навіть у засланні піддавати обшукам за найменшою підозрою у зберіганні „підозрілих” листів [20, с. 370]. На наш погляд, ідеологи монархізму розуміли важливість і небезпеку саме науково-дослідницької і культурницької діяльності. Навіть цілком проросійські, на перший погляд, публікації могли сприяти поширенню націоналістичних ідей і піднесенню визвольного руху.

З іншого боку, навіть на сторінках урядового видання „Чернігівські губернські відомості” періодично з’являлися історичні, етнографічні, краєзнавчі матеріали, які свідчили про активізацію національного відродження. Авторами публікацій у неофіційній частині, а з 1870 р. у „Особливому додатку до „Чернігівських губернських відомостей” були відомі українофіли О.Маркович, О.Лазаревський, П.Єфіменко, С.Ніс, Л.Глібов, О.Шишацький-Ілліч, П.Огієвський, Г.Милорадович, О.Тищинський, І.Лавріненко та інші. Звичайно, друковані матеріали проходили суворий цензурний контроль, який у губерніях був навіть прискіпливішим, ніж у столицях [21, с. 50]. Але частина дослідників була відомою не лише завдяки вивченню історії, народної культури і традицій. О.Маркович брав участь у діяльності Кирило-Мефодіївського товариства, О.Лазаревський належав до відомої родини, мав приятні стосунки з Т.Г.Шевченком, виступав проти кріпацтва, після реформи 1861 р. захищав інтереси селян. Л.Глібов, письменник, журналіст і педагог, разом з С.Носом, О.Тищинським представляв „перше” покоління Чернігівської громади. Тому, на нашу думку, навіть суто науковий матеріал мав важливе значення у формуванні суспільних поглядів на українське питання. І „Відомості”, друкуючи „цікаві факти з минулого краю”, мимоволі сприяли

національному відродженню.

Таким чином, дослідницька діяльність інтелігенції має розглядатися як спосіб творення власної ідеології. Аби вона була зрозуміла більшості населення, обиралися факти, які позитивно сприймалися усіма прошарками тогочасного суспільства: селяни, міщани і духовенство асоціювали козаків із економічною стабільністю, захистом від іноземної агресії та можливістю відстоювати власні інтереси; для представників еліти, що остаточно не підпали під русифікацію, колишні вольності давали змогу активніше впливати на внутрішню і зовнішню політику. Аналогічні процеси мали місце і у тих регіонах Західної Європи, які не мали власної державності (Польща, Німеччина, Чехія).

Хоча публікації, присвячені героїчному минулому України, були досить обережними і розміщувалися поряд з проурядовими статтями, – це природна реакція на політику Російської імперії, влада якої жорстко і цілеспрямовано насаджувала монархічні погляди українським дворянам. Переслідування прихильників національного відродження, тиск і неможливість вільно висловлювати свої погляди гальмували процес формування єдиної національної ідеї, але не могли зупинити природних консолідаційних процесів.

Отже, на наш погляд, не зовсім доцільно говорити про відставання від Західної Європи у питанні формування української нації. Той факт, що Україна не мала власної державності, не є підставою стверджувати про відсутність у XIX ст. окремої української нації. Хоча народ був розділений між двома імперіями, і українці різних регіонів мали власні політичні, економічні і культурні проблеми, але основна проблема визвольного руху не у відсутності нації, а у національній політиці імперських урядів, переслідуванні національної ідеї та патріотів, що поклали життя на її захист.

На жаль, і сьогодні питання нації залишається актуальним. Творення незалежної української держави вимагає об'єктивнішого ставлення до національної історії та національного питання. Лише неупереджений погляд на наше минуле і розуміння першопричин складної внутрішньої ситуації дозволить подолати негативні тенденції у сучасному українському суспільстві.

Джерела та література:

1. *Сетон-Вотсон Х.* Старі та нові нації / Націоналізм: Антологія / упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – 872 с.
2. *Андерсон Б.* Уявні спільноти. Міркування щодо походження і поширення націоналізму. – К., „Критика”, 2001. – 280 с.
3. Там само.
4. *Сетон-Вотсон Х.* Старі та нові нації / Націоналізм: Антологія / упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – 872 с.
5. *Грицак Я.* Нариси з історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
6. *Екельчик С.* Пробудження нації: До концепції історії українського національного руху другої половини XIX століття. – Мельбурн, 1994. – 144 с.
7. *Хрох М.* От национальных движений к полностью сформировавшейся нации: процесс строительства наций в Европе / Нации и национализм. – М., 2002. – 684 с.
8. Там само.
9. *Бауэр О.* Нации и социализм / Нации и национализм. – М., 2002. – 684 с.
10. Там само.
11. *Іванова Л.Г., Іванченко Р.П.* Суспільно-політичний рух 60-их років XIX століття в Україні: до проблеми становлення ідеології. – К.: МІЛП, 2000. – 352 с.
12. *Потульніцький В.* Інтелектуальні впливи Заходу на духовне життя української еліти XVII – XVIII століття // Київська старовина. – 2001, №4. – С. 4 - 8.
13. *Іванова Л.Г.* Початок українського національно-культурного відродження / Нариси з історії українського національного руху / відповідальний ред. В.Г.Сарбей. – К.: Інститут історії України НАН України, 1994. – С. 46 - 58.
14. *Крип'якевич І.П.* Історія України. – Львів: Світ, 1990. – С. 263.
15. Статистический взгляд на Черниговскую губернию // Черниговские губернские ведомости, 1847, №7. – С. 248.
16. *Дж.С.Мілл.* Національність та представницьке самоврядування / Націоналізм: Антологія / упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – 872 с.

17. Саосльєв Г. О важности изучения истории, особенно в наше время // Черниговские губернские ведомости, 1843 р., №1. – С. 233 - 234.

18. Труды Черниговской губернской архивной комиссии. 1906 – 1908 гг. – Выпуск 7. – Чернигов. Типография Губернского правления.

19. Козут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини 1760 – 1830. – К.: Основа. – 1996. – 370 с.

20. Коваленко Гр. Очерки из жизни и деятельности украинского этнографа и народного врача С.Д.Носа // Киевская Старина, 1901, том LXXIV. – С. 363 – 400.

21. Сиваченко М., Деко О. Леонід Глібов. Дослідження і матеріали. – К., „Дніпро”, 1869. – 288 с.

Валентина Красавіна

УКРАЇНСЬКА МОВА В РЕКЛАМІ ЧЕРНІГОВА (СЕМАНТИЧНИЙ ТА ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ)

Усім відомо, що реклама є основою і запорукою успіху в торгівлі. Не заглиблюючись у маркетингову та психологічну специфіку створення реклами, хочемо привернути увагу до її мовного оформлення, тобто до мовної правильності рекламних текстів, оскільки цей аспект досить вагомий у досягненні поставленої рекламодавцем мети. Від переконливості рекламного тексту також залежить, чи перетвориться потенційний покупець на реального, тому словесне вираження має бути стислим, містким, емоційним, оригінальним, не примітивним і обов'язково грамотним. Як стверджують фахівці рекламного бізнесу, реклама повинна вирізнятися з інформаційного потоку, вражати і запам'ятовуватися. Проте, на жаль, часто вражає помилками, які знижують культуру вислову, відвертають увагу сприймача інформації від змісту повідомлюваного.

Давайте подивимося, що і як рекламують у нашому місті на численних білбордах (від англ.: billboard – bill – список, програма і board – дошка), лайтбоксах (від англ.: light – освітлення, box – коробка), бренд-стояках: (від англ.: brand – тавро, відбиток). Усе це нові засоби нової для нас галузі – реклами (від латинського: *reclamare* – викрикувати). Зазначимо, що приблизно половина щитів рекламує цигарки Malboro, West, Next, LD та алкогольні напої – горілку, коньяки, пиво. (Досить часто розміщені вони біля навчальних закладів). На інших знаходимо рекламу бланків, операторів мобільного зв'язку, побутової техніки. На демостояках частіше побачимо молочну, хлібобулочну продукцію, промислову, на бренд-стояках – популярні у Чернігові марки “Ясен”, “Кринка” тощо. Далеко не завжди рекламісти послуговуються державною мовою, що суперечить чинному законодавству (Ст. 6 Закону “Про рекламу”), іноді легковажать словом. Неправильне слововживання, орфографічні помилки не рідкість на рекламних стендах у нашому місті.

Наприклад, фірма з білборду пропонує “тепло і затишок **круглий рік**”. Це словосполучення скальковане з російської мови “круглый год”, в українському слововживанні на позначення певного проміжку часу вживається усталена форма **цілий рік** (порівняймо – цілодобово), але круглий (кругла) сирота, круглий стіл.

“Головне **вірно** розрахувати” – закликає один із операторів мобільного зв'язку, тоді як ідеться про **правильний** розрахунок. Досить часто це слово вживають у невластивому йому значенні: вірна відповідь, вірно сказано замість правильна відповідь, правильно сказано. Вірно - віддано, надійно, щиро, наприклад: вірна дружина, вірний друг.

Салон краси пропонує послуги, рекламуючи їх так: “З коханням... для тебе”. Мабуть, малося на увазі з любов'ю для тебе, оскільки кохання – це “почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі”, а любов ширше поняття,